

Elomwe

Mmucecheni ni munakhaliwamo

REPÚBLICA DE MOÇAMBIQUE
MINISTÉRIO DA EDUCAÇÃO E
DESENVOLVIMENTO HUMANO

USAID
DO POVO AMERICANO

Muceche wa Wannamanla ti woolokomana.

Ole muceche wa achu awiiwanana ni ichu sa phaama.

Nihiku na kwaxakwaxa, imusi sootheene sinnakumana wi:

- ivete mmavaate mwaya, mmaphironi ni mmapuro a waciwamo.

Palura, Kiki ni Napito akele tho okhaviherya onveteeroni.

Anamwane annathukumana analoca:

-Asiitokweene annakwasa manaxi ni ovitha ikokhola.

Ananloko ootheene annareherya muceche.

Wi nveteeryo, muchu ti muchu
ooruuha ekaruma awe.

Alopwana aaruuha ikatana ni
ipaso wiira yuunhe makoco.

Athiyana aakuxa ihipa ni
mivelo, nave tho annuuhela
malici.

Napito onnapoleya ekaaro
yammatani enateexa ikokhola.

Ale, annakhupa ikokhola
ehelaka mukaaroni ya mmata.

Evinyaka, anneeciha eyaaka
oyeeha otakhwani.

Ananloko ootheene yamaliha
olapa annamwalamwala.

Napito ni asinthamwene
awe annaveleela ekaaro ya
mmatani.

Ekulucu yootepa oreera.

Hiiha, enasepiha ikuluhi ni apuye wiinuwa.

Annasepa tho ireca, ntoko koolera ni malaariya.

Wookuchulani, Napito apaapa awe ahaathamala achu ale.

Ahaavaha miruku achu ootheene wi yaphiya owannya:

-Erape ni ecape ikuwo awanraaya elukuluku ya miteko.

- Erapiheke misiyo ni ikaruma sinarumeeliwa vaate.

- Achu, yiikosoopeke vaweeca murampha wi esepeke epahu.

Erowaka, Napito, Kiki ni Palura
annavira omusika.

Iwe, anoona mapha, iphace ni
acipwacha a ekulihwaka.

Kiki - Kawehani! Aakhuwela
atikhinaka ni athoonyaka
mapha.

Ale mapha! Aakhula Palura
atheyaka.

Napito - Evelevelo, ale mapha.

Napito - Apaapa aka
annasuwelano opaka mapha.
Anapaka ni ehece, mikoyi ni
nxoyi enaruuhaaya otakhwani.
Owaani nookhalano iphace ni
Ihece nnamuhelaahu nakhuwo.

Yoophwanelela taani ya
mapha? Ookoha Kiki.

Yoophwanelela ti: okiraathela,
okonela ni oreeriha ixiri.

Palura aahaaceererya ariki:

Nave tho, nipha
ninnanikhaviherya ni ichu
sintoko:

Waaneyya ephepa, cipampa,
nakhuwo, nacuva ni nvuka.

Mwa wii hiiha, ti waphaama
okhalano mapha owaani.

Nipha niinanikhaviherya ni
ichu sa waaca.

Kinaya waaveka apaapa ekule
mapha phara owaani.

Kiki - Moone ephace ela
yoorera epakiwe ni nivare.
Owaani nookhalano ephace
amaama akunlaaya ofeera.
Analapela yaayaaka omusika
okula ikeerikeri.

Napito - Iye nnoonaahu wile,
iphace soovathiwa ni mithala.
Ataata, anapaka
enaakuliherya anamalima
elukuluku ya ohaca.
Nto, achu annahaleela
wookulihawo soohepha saya.
Mwa yeela, annalapela
iphace.
Eyo ti yaphaaama, ooloca
kiki.

Nvathaanyelo wookhalano
yoophwanelela mmucecheni.
Evelevelo, anaamiravo
yaaceererya ataata
ananvaliwa.

Mwaneene a mapha ni iphace
aawiriryana mwaha yoole.
Kaapakaka mapha ni Iphace,
kinnakhalano ikhorowa.

Ni ikhorowa, ninnawerya:
- Okula soolya ni ikaruma
sinanikhaviherya wa emusini.
- Okula ikateeruno, iliivuru ni
ikuwo sa anasikhola.

Niina – Naathamalele
asipaapa ni ichu
sinanikulelaaya.

Palura – Ataata, ni makhalelo
ti aani anapakiwaaya maphaa?

Ataata – Kinahaala oloca wi
ni weyo osuwele opaka.

- Kinaya oluusi oheka ehece.

- Kinamwaaneya mpaka
isumana piili.

- Kinaasya mikoyi sa esisaale
naari ekhoyi.

Kinacopaanyerya ehece
emoha-emoha mpaka okhuma
nipha.

Kamaliha opaka,
kinamuryeyiya kaavinyaka
kinaaneya.

Vookuchulavaya nnalapeliwa
ni miteko soohiyana.

Anaamiravo aaphwaha
ehakalanle ni mahuseryo
a ataata. Yeecaka,
yaanoopeleliha mwaha sa
mahuseryo.

Palura - Miruku iye silociwe ti
soophwanelela.

Kinakhwela ohuserya opaka
mapha kaakhumaka osikholani.

Kiki: Mi tho kinakhwela
ohuserya opaka mapha.

Napito: ti yaphama, miyo
kinahaala oloca ni ataata aka.

Awo, anahala onihusiha opaka
mapha ni iphace.

Nivinyaka naahusihe
asinthamwene ahu oosikolani.

Muceche wa wanamukunya
ori nfeexitani.

Muceche ole ori elapo ya
waanakuruwe.

Elukuluku ya ohaca sa molyo
wa mmacani.

Nkawooneeni, achu aatepa
ohakalala.

Achu aamulima nakhuwo,
patata, caakwa ni cipampa.

Alopwana, athiyana ni
anamwane analya soolya.

Vale akiraatheliwe mapha
axoniwe ni Ananvaliwa.

Eyaakha yeela, muceche
wa wanamukunya wootepa
oreela.

Efeexita yamala, achu
awaaca anamupakana.
Ale enapakana wi aryeherye
nipuro nenle.
Achu ale asivelinwe
annaviihamo ikokhola.
Annuukela inyenyeeri sa
soolya ni othipela.
Yaatathiwa mapha ale,
erapihiwa ni yaaneyiwa.
Mapha enii elapeliwe nihiku
nikina na mukucho
Onnaphwnela okhaliha
miceche sooreerene.
Hiiha nnamwikosoopa mwa
ireca sa soohiyana.

Nireheryeke mmavaate mwahu
niikasoopaka ireca ntoko:
Koolera, malaariya ni ikinaaku
sihivolowemo mmwiilini ahu.
Koolera onnathannya ovaluwa
ni orapheya ni onniipha.
Achu awaaca mu elukuluku ya
vakhaani annatholowa.
Onnaphwanela, okhapelela ipa,
soowara, soolya ni mwiili ahu.
Muceche wakhala wooreera,
okumi ahu onakhala ya
phaama.
Nave tho ireca innavukuwa
mulaponi nakhala ni epewe.
Ootheene nipakane wi
niikasoope ni ireca.

Ananloko yamala ohaca
muceche wannamukunya.
Ale annapaka efeexita ya
othamala ni ohakalala.
Emanle efeexita, ennacharavo
elukluku ya maroca sa soolya.
Namalima onakuxa eri
yawawe ayaaka okuliha.
Achu anamukuliha cipampa,
nakhuwo ni ikinaaku.
Makupa makina, athiyana
ekulihaka yoolya
yopakaweene.
Hiha achu annalya ni okurya
emece ya naahe ni exima.
Akina annannwurya chaaya
ooviha.

Achu annamwiina kumpakuma
ekulihaka maroca.
Anamakuliha akina anakhala
ocayi va musika.
Annaruuha soohiyan ovinya
soolya ni ikaruma.
Muchu ti muchu onnakula echu
onachuneyiye.
Anafariya annaakula
akateerunu wi yaannye ana aya.
Hiiha, anamwane annaya
osikolani mahiku ootheene.
Imusi soohiyana sinnakhalano
ikhorowa sawaaca.
Hiiha, imusi sinnaakhaviherya
ana aya ni ananloko.